

Scholeksters op Haarlemse daken

Dirk Tanger

Inleiding

Vanaf mijn twaalfde ben ik geboeid door Scholeksters op daken. Toen broedde er een paartje op het grinddak (1965) waar ik op uit keek. Vanaf 1990 heb ik in Haarlem onregelmatig aantekeningen gemaakt (aankomst, territoriumgedrag, vertrek) en in een beperkt aantal delen van de stad. Voorjaar 2007 heb ik een oproep geplaatst in Fitis en Hekslootnieuws en op het VogelnetZuidkennemerland voor medewerking aan het inventariseren van Scholeksters die broeden op daken in Haarlem. Het Vogelhospitaal Haarlem stelde haar gegevens over jonge Scholeksters die worden aangeboden vanuit de bebouwde kom, beschikbaar.

In dit verslag geef ik een samenvatting van alle door mij verzamelde gegevens en wat ik dit jaar binnen kreeg.

Het aantal broedpaar

Er reageerden tien personen op de oproep. Daarvan waren er drie die een deel van de stad wilden inventariseren. Helaas te weinig om een compleet beeld te krijgen. Die inventarisatie moet maar in een ander jaar of op een andere manier gebeuren. Diverse reacties kreeg ik van mensen die al vele jaren de lotgevallen van een paartje Scholeksters hebben gevolgd of die dat juist dit jaar voor mij wilden doen. Zelf heb ik op dertig plekken in Haarlem (exclusief Schalkwijk) in de periode 2000-2005 de aanwezigheid van paartjes Scholeksters vastgesteld. Het is lastig dat dat niet in een en hetzelfde jaar is gebeurd. Wel heb ik veel plaatstrouw (daktrouw) kunnen vaststellen. In Kluiters & van Daalen (1988) is op blz 183 een mooi overzicht opgenomen van Scholeksters die in 1986 broedend werden aangetroffen op daken in Zuid-Kennemerland. Dat waren er toen 24. Op 18 van de genoemde plaatsen zag ik ook in de periode 2000 tot en met 2005 een paartje. Dezelfde gebieden zijn nu nog favoriet. De Westelijke Randweg, langs de Hekslootpolder en de Waarderpolder. Allemaal gebieden waar grinddaken van bedrijven, flats en sporthallen en dergelijk grenzen aan graslanden, plantsoen of bollenland. Toch zijn er ook enkele verschillen ten opzichte van 1986. In de

genoemde periode zag ik ook Scholeksters bij sportvelden en wegbermen van enige omvang (5 locaties), dus meer in de stad. In 1986 zijn zij daar niet vastgesteld.

Langs de Westelijke Randweg bevonden zich in 1986 8 à 9 territoria. In de periode 2000-2005 waren dat er 7 tot 9, waarvan bij de flatgebouwen langs de Delftlaan steeds 3 (idem 1986). In 2007 waren er langs de Westelijke Randweg voor het eerst slechts 6. Voordeel was wel dat ik geen dode adulte of juveniele vogels langs de Randweg vond. In alle voorgaande jaren waren dat toch jaarlijks wel een adult en 2 jonge vogels. Ook Cottaar (1992) vroeg zich al af of er Scholeksters zouden blijven broeden op de flats langs de Delftlaan. Hij vond in 1992 3 adulten en 1 pul dood langs dit traject. En toch broeden zij er nog steeds.

Een waakzame Scholekster op een dak vormt bij het inventariseren een goede aanwijzing voor de aanwezigheid van jonge vogels. Rob Buiter

In een deel van de Waarderpolder (vooral het oostelijk deel) broeden in 2005 en 2007 tenminste 6 paar Scholeksters. Net zo veel als in 1986. Bij twee sportvelden/wegbermen in de stad trof ik in 2007 geen broedpaartjes aan.

Zijn er aanwijzingen voor een langzaam kleiner wordend aantal paartjes op de daken? Ik vraag mij altijd al af of er wel een jong groot komt tussen al die wegen, huizen met katten en honden en op die hoge, hete daken zonder water.

Chris van Deursen meldde mij de geschiedenis van een paartje op het dak van een flat in Aerdenhout. Vanaf 1980 kwamen de eieren meestal wel uit, maar Bosuilen in de lucht en katten op de grond maakten het de ouders zo zwaar om voor nakomelingen te zorgen dat in 1991 voor het laatst is gebroed.

Toch lijkt het er op dat het totaal aantal broedende Scholeksters op daken in Haarlem niet erg is veranderd ten opzichte van 1986. Dat is toch wel apart te noemen als je bedenkt dat de afgelopen vijftien jaar de broedpopulatie in heel Nederland is gehalveerd. En als je daarbij bedenkt hoe de pullen van het dak af moeten, via wegen en dergelijke bij grasland moeten zien te komen, dan is het eigenlijk een wonder dat zij er nog zijn.

Ook Oosterhuis (2004) meldt uit Groningen een fors verlies aan eieren en pullen. Van twintig broedpaar in 2003 werden vier pullen vliegvlug.

Gegevens Vogelhospitaal Haarlem

In de afgelopen acht jaar zijn pullen van Scholeksters van enkele dagen tot twee weken oud bij het Vogelhospitaal gebracht (zie tabel 1)

Tabel 1. Bij het Vogelhospitaal Haarlem gebrachte en weer losgelaten juveniele Scholeksters.

Jaar	Binnengebracht	Losgelaten
2000	24	18
2001	23	13
2002	34	21
2003	15	8
2004	17	7
2005	16	3
2006	15	2
2007	10	7
Totaal	106	79

Alle gebrachte jongen kwamen uit de bebouwde kom. Opvallend is de plotselinge afname in 2003. Daarna blijft het aanbod stabiel, maar op een lager peil. Dat zou op een verminderd aantal broedvogels die met succes hun eieren zien uitkomen kunnen duiden, maar de overgang is

wel zeer abrupt. Dat mensen ineens veel minder geneigd zijn om jonge vogels naar het Vogelhospitaal te brengen of dat de ouders op slimmere plekken broeden, kan allemaal meespelen, maar ook in combinatie met elkaar zou er toch een minder snelle daling uit moeten komen.

Zoals uit de tabel 1 blijkt, lukt het de vrijwilligers van het Vogelhospitaal niet om alle pullen groot te brengen. De vogels waarmee dat wel lukt worden in de Hekslootpolder, voorzien van een ring, in vrijheid gesteld. Dus zonder ouders die wel even roepen dat er gevaar dreigt of die het voedsel zoeken voor doen. Verrassend is dan ook (in mijn ogen) dat er al 13 terugmeldingen zijn van 7 individuen (zie tabel 2). Meestal als trekvogel ver buiten de regio en twee als broedvogel in de regio. Een behoorlijk succes, lijkt mij.

Van twee van deze vogels is vastgesteld dat zij zijn teruggekeerd naar de geboorteregio om aan het broedproces mee te gaan doen. Misschien moeten we proberen van meer Scholeksters op daken en in de regio na te gaan of zij een ring hebben en die dan proberen af te lezen.

Tabel 2. Terugmeldingen van juveniele Scholeksters, opgegroeid in het Vogelhospitaal Haarlem en losgelaten in de Hekslootpolder.

Losgelaten	Terugmelding
23 juni 1999	13 augustus 1999 La Manche(fr), geschoten
16 juli 1999	18 januari 2005 Baie du Mont st Michel (fr), geschoten
11 juni 2000	27 mei 2005 Velsbroek (verkeersslachtoffer)
15 juli 2002	23 aug 2003 Hondsbossche zeevering afgelezen, idem 21 januari 2004, 17 maart 2004, 24 aug 2005 en 7, 9, 13 sept 2005
29 juli 2002	13 april Den Helder, dood aangetroffen
15 juli 2002	22 juli 2007 Den Helder Kooylsuis, Balgzand, afgelezen
21 juli 2003	24 juni 2007 Santpoort Velsenderlaan, afgelezen

De broedperiode op de daken

De afgelopen vijftien jaar waren de Scholeksters in de wijken waar ik woonde (Kleverbarkbuurt) en woon (Haarlem-zuidwest) altijd rond 15 februari terug. Altijd was het eerste 'tepiet' tegen 23.00 uur te horen. Bij warm weer een week eerder (2007), bij vorst in die periode zodra de dooi inzette. Die terugkeer viel samen met het ontstaan van soezen in de graslanden in de polder. Daarna weet ik niet goed hoe de territoriumvorming gaat. Staan de stadse Scholeksters bij die groepen, vanaf wanneer blijven zij bij hun broedplek (het dak), hoe verloopt het broeden, hoe is de interactie met andere dakbroeders als Zilvermeeuwen en Kleine Mantelmeeuwen, hoe beschermen de oudervogels de jongen tegen predatoren, waar halen de jongen water vandaan op die soms hete daken? En vooral hoe komen de jongen van het dak op geschikte opgroeiplekken.

Er moet toch broedsucces zijn, want anders zouden we al lang geen Scholeksters meer broedend op daken hebben.

De laatste Scholeksters zie ik meestal rond half augustus. Ook een enkel jong is er dan nog. Vrij laat, in vergelijking met de Noordhollandse graslanden, maar misschien wel te verklaren doordat het vogels zijn die eerst in het Vogelhospitaal opgroeien, soms pas eind juli worden vrijgelaten en die dan nog een paar weken in de graslanden moeten blijven.

Conclusies

Voor een inventarisatie van op daken broedende Scholeksters in Haarlem was in 2007 te weinig belangstelling. Ten opzichte van een inventarisatie in 1986 lijkt het aantal stabiel, misschien plaatselijk licht afnemend. Deze aanname is gebaseerd op het noteren van plekken waar ik vanaf 2000 tot en met 2007 broedende Scholeksters zag en dat te vergelijken met een integrale telling in 1986. De Scholeksters kunnen broeden tot ver in de stad, als er maar een stukje gras is. Dat kan zelfs een smalle wegberm zijn. Vanaf 2003 worden er plotseling beduidend minder pullen aangeboden aan het Vogelhospitaal Haarlem. Vooralsnog is dat niet te verklaren.

Een op de tien in de Hekslootpolder losgelaten jonge Scholeksters die in het Vogelhospitaal zijn groot gebracht, is teruggemeld. Twee daarvan in de broedtijd in de regio.

Onduidelijk is hoe de Scholeksters uiteindelijk vliegvlugge jongen afleveren. Misschien hebben we de meeste broedparen wel te danken aan het Vogelhospitaal Haarlem. Kijken naar ringen en naar deze vogels in het algemeen is leuk en nuttig. Misschien dat het jaar van de Scholekster (2008) nieuwe feiten zal opleveren.

Dankwoord

Van Roel Draijer kreeg ik alle gegevens van het Vogelhospitaal Haarlem. Johan Stuart wees mij op de tellingen uit 1986. Van de volgende personen kreeg ik oude of recente waarnemingen; Erik Wokke, Chris van Deursen, Floris Jan Bovenlander, Joost van der Elst, Erwin Robbertz, Ben Koolman, Martin Hin, Antje Ehrenburg, Steve Geelhoed en Pim de Nobel. Allen dank ik zeer.

Literatuur

- Cottaar, F., 1992. Op daken broedende Scholeksters als verkeersslachtoffer. Fitis 28 (4): 205.

- Kluiters, J. & Daalen, F. van, 1988. Zuid-Kennemerland Natuurlijk. Vijfduizend jaar mens en natuur tussen duinen en polders. Schuyt & Co, Haarlem.
- Oosterhuis, R., 2004. Groninger Scholeksters, van wadvogel naar stadsvogel? De Grauwe Gors 32(1): 7-13.

Dirk Tanger, Van 't Hoffstraat 124, 2014 RK Haarlem.